

VAİZLİĞİN TARİHÇESİ

Bütün Peygamberler gibi Rasulullah Efendimiz (s.a.s.) de her fırsatta insanlara iyiyi, doğruyu ve güzeli anlatmış ve onları kötülüklerden sakındırmıştır. Bu itibarla Efendimiz dinimizde ilk vaiz olarak, diğer önemli görevleri yanında insanlara telkin ve tavsiyelerde bulunmuş, vaaz edip öğütler vermiştir. Bir taraftan insanları İslâm'a davet ederken, diğer taraftan da Müslümanlara İslâm'ı öğretmek, onların kalplerini dine ısındırmak ve imanlarını muhkem hale getirmek için vaaz ve irşat faaliyetlerine devam etmiştir.

Allah Resulü, özellikle bayram hutbelerinde müminlere vaaz ve nasihatte bulunmuştur. Bir defasında bayram namazını kıldırılmış ve hutbe irad etmişti. Sonra Hz. Bilal (r.a) ile birlikte kadınların bulunduğu tarafa yönelip onlara vaaz etmiş ve bazı hatırlatmalarda bulunmuştur. (Buhari, İydeyn, 18)

Hz. Peygamber (s.a.s), sahabeden bazılarını da vaaz ve irşat faaliyetlerinde görevlendirmiştir. Ubeyd b. Sehr'den rivayet edildiğine göre Yemen'e gönderdiği arkadaşlarından her birine Kur'ân'ı Kerim'in öğrenilmesini sağlamalarını, zaman zaman da Müslümanlara vaaz etmelerini emretmiştir. Vaaz etmelerinin gerekçesi olarak da vaaz ve nasihatın müminlerin salih ameller işlemede en kuvvetli etken olduğunu belirtmiştir.

Peygamberimiz (s.a.s), bazen sahabîlerin vaazına da iştirâk etmiştir. Ebû Ümâme el-Bâhili şöyle rivayet etmiştir: "Bir gün Hz. Peygamber namaz kıldırdı. Bir de baktık Ensar'dan biri vaaz ediyor, etrafındakiler de dinliyorlar. O sahabi, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in geldiğini görünce sustu ve saygı ile ayağa kalktı. Rasulullah (s.a.s), ona yerinde kalmasını işaret etti ve ardından kimseyi rahatsız etmeden kalabalığın arka tarafında bir yere oturdu. Oradakiler de Hz. Peygamber'in yanına gelerek oturdular. Hz. Peygamber sahabiye, *"Yerinden kalkma, vaazını kesme; zira ben nefsimi, sırf rızasını umarak sabah - akşam Allah'a dua edenlerle birlikte sabretmesini emrettim. Fecirden güneşin doğuşuna kadar Allah'ı zikreden bir kavimle beraber sabretmeyi dört mümin köle azat etmekten daha hayırlı bulurum."* (Ahmed b. Hanbel. *Müsned*, 5,261) buyurdu.

Görüldüğü gibi Hz. Peygamber (s.a.s.) hayattayken vaazı önemli bir görev olarak yürütmüş, sahabenin bir kısmı da Allah Resulü'nün vaazlarına uygun mahiyette vaaz etmişlerdir.

Peygamberimiz'in vefatından sonra devlet başkanı olan halifeler de vaazları ve diğer konuşmalarıyla vaaz ve nasihat faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Sahabe ve Tabiîn devrinde vaaz ve irşat faaliyetleri önemini korumakla birlikte yeni bir boyut kazanmıştır.

Fetihlerin gelişmesi ile birlikte, sahabenin fethedilen bölgelere dağıldıkları bilinen bir gerçektir. Bu bölgelere giden sahabe, Hz. Peygamber'den öğrendiklerini oralara götürmüş ve dinin mesajlarını tebliğ etmiştir.

Daha sonraki dönemlerde resmî vaizlik vazifesi ihdâs edilmiş, vaizlik müessesesi giderek önem kazanmaya başlamış, kurumsallaşarak her bölgede temayüz eden resmi vaizler ortaya çıkmıştır.

Osmanlılar döneminde de vaaz ve irşat hizmetlerine önem verilmiştir. Bu görev gerek camilerdeki ders halkalarıyla alimler tarafından, gerekse belirli gün ve gecelerde vaizler tarafından, halkın dini konularda aydınlatılması şeklinde yerine getirilmiştir. Bilhassa selâtin camilerde vaaza ve vaizlere ayrı bir önem verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde vaiz, imam ve hatipler medreselerde yetişmiştir. Bunların bir kısmı yüksek düzeyde eğitim alarak, bir kısmı da daha alt düzeyde bir eğitimle bu görevi yerine getirmişlerdir.

Osmanlı'nın son dönemlerinde, liyakat sahibi vaizler yetiştirmek üzere 6 Şubat 1913 tarihinde "Medreset'ül-Vaizin" adı altında bir medrese kurulmuş ise de, yeterince rağbet olmaması sebebiyle beklenen işlevi yerine getirememiş ve birkaç yıl sonra da kapatılmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, kurulduğu 3 Mart 1924 tarihinden itibaren vaaz ve irşat hizmetlerine özel bir önem vermiş ve vaiz istihdam etmeye başlamıştır. Başkanlığın ilk döneminde vaizler, Osmanlı Medreselerinden mezun olanlar ve özel ilim tahsil edenler arasından atanarak, halkı dinî konularda aydınlatmakla yükümlü tutulmuşlardır. 1965 yılında çıkarılan 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında kanunla Başkanlık, yeni bir döneme adım atmıştır. Bu tarihten sonra vaiz olabilmek için dini yüksek öğrenim veya imam-hatip okulunun 2. devresini bitirmiş olma şartı getirilmiş, gerek kadro gerekse görev alanlarında yeni düzenlemelere gidilmiş, hizmet alanları genişletilmiş, ahlaki konular da vaaz ve irşat faaliyetleri kapsamına dahil edilmiştir. Sonraki yıllarda çıkarılan mevzuat ile de vaizlere gerektiğinde ceza infaz kurumları, hastaneler, KYK yurtları, fabrikalar ve benzeri yerlerde vaaz etme görevi verilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı son yıllarda yeni bir hizmet politikası geliştirmektedir. Bu politikanın ana stratejilerinden biri, cami içinde ve cami dışında mümkün olan bütün kesimlere din hizmetlerini ulaştırmak, görev alanını sadece cami içiyle sınırlı görmeyip topluma doğru yaymaktır. Bu çerçevede Adalet Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı gibi kamu kuruluşlarıyla

işbirliği protokolleri imzalanmıştır. Birleşmiş Milletler, Uluslararası Af Örgütü, Kızılay ve Yeşilay gibi kuruluşlarla çeşitli projeler için işbirliği yapılmaktadır. Ayrıca son yıllarda müftülükler bünyesinde açılan Aile ve Dini Rehberlik Büroları da toplumun ve ailenin dini yönden aydınlatılması amacıyla faaliyet gösteren önemli hizmet alanları haline gelmiştir. Tüm bu alanlarda görev yapan personelin büyük bir kısmını vaizler oluşturmaktadır. Vaizlerin görev tanımları da bu doğrultuda değişmiş ve genişlemiştir.

Vaizler, ilgili mevzuat gereği haftanın belirli günlerinde camilerde vaaz vermek, cezaevleri, hastaneler, huzurevleri ve çocuk yuvalarında vaaz ve irşat hizmetinde bulunmak, fetva nöbeti tutmak, aile ve dini rehberlik bürolarında görev yapmak gibi birçok görevi yerine getirmektedirler.

Başkanlığımızın 2010 yılında yürürlüğe giren yeni teşkilat kanunu ile vaizlik müessesesine önemli bir yenilik getirilerek kariyer sistemine geçilmiştir. İlgili mevzuata göre ilk defa vaiz olarak atanabilmek için dört yıllık dinî yükseköğrenim mezunu olmak ve ihtisas kursunu başarı ile bitirmek gerekmektedir. Daha sonraki süreçte gerekli şartları taşıyan vaizlere, uzman vaiz ve başvaiz olma imkanı sağlanmıştır. Ayrıca Başkanlık Vaizliği kadrosu da görev ve özlük hakları bakımından iyileştirilerek cazip hale getirilmiştir. Bu yeniliğin vaizlik mesleğine ve irşat hizmetine önemli katkılar sağlayacağı beklenmektedir.